

همشهریان

حضرت امیر المؤمنین علی؛ زاهد در دنیا کسی است که حرام بر سرش غلبه نکند و حلال از شکرش باز ندارد.

آذان ظهر: ۱۱:۵۴ - غروب آفتاب: ۱۶:۵۱
آذان مغرب: ۱۷:۱۱ - نیمه شب شرعی: ۲۳:۰۰
آذان صبح فردا: ۵:۲۹ - طلوع آفتاب فردا: ۶:۵۸

پدیرش آهلی: ۸۳۲۳۱۰۰۰ | توزیع و اشتراک: موسسه نشر گستر امروز نیون
چاپ: همشهری | تلفن توزیع: ۶۱۹۳۳۰۰۰
تلفن اشتراک: ۶۱۹۳۳۱۱۴

دفتر مرکزی: تهران، خیابان ولیعصر (عج)، کوچه شهید سید کمال قرینی، شماره ۱۴
کد پستی: ۴۵۹۵۶-۱۹۶۶۶ | تهران، صندوق پستی ۱۹۳۹۵۵۴۴۴
تلفن: ۲۲۰۳۰۰۰ | شماره: ۲۲۰۳۰۰۰ | شماره: ۲۲۰۳۰۰۰

همشهری: www.hamshahronline.ir
سایت روزنامه: newspaper.hamshahronline.ir

صفحه آخر

صاحب امتیاز: مؤسسه همشهری
مدیر مسئول: محسن مهدیان
سرمدیر: دانیال معمار

همکاران سردبیری: شهرام فرهنگ، علی عمادی
شاهین امین، حامد قوقانی
مدیر فنی: حامد یزدانی
مدیر هنری: مهدی سلمانی
دبیر عکس: امیر باهنور

اقتصاد: مدیر حسین لطفی
مدیر مهیم موسی پور

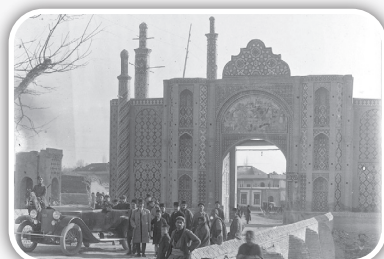
تماشگر: مدیر امیر محمد یعقوب پور
مدیر لیلی فرسند

ایرانشهر: مدیر زهرا عباسی
تندیس: مدیر سید محمد میر
مدیر مهیم سرخوش
سرخ: مدیر جواد عزیزی
مدیر سعید فرونی
مدیر علیرضا محمودی
صفحه آخر: مدیر جواد نصرتی

طرح و گرافیک: مدیر محمد علی حلیمی

کوچه گرد

۱۹ روزه دولت؛ گریختن شاهان و مقاومت مردم در برابر افغان‌ها

لیلا باقری

چیزی از راز دروازه دولت می‌دانید؟ وقتی به تقاطع انقلاب و سعیدی می‌روید فکر کرده‌اید این قلب شلوغ تهران روزگاری سنگری جنگی بوده است؟ دروازه‌های تاریخی که حکایت از ماجرای فراموش شده مقاومت تهرانی‌ها در برابر مهاجمان دارد؛ ماجرای شهیری که شاهان و هایش کردند و مردمش ایستادند. این بار به مترو برویم برای کشف تاریخ پنهان زیر پای مسافران ایستگاه دروازه دولت؛ از نبرد مردم تهران با مهاجمان افغان تا بازی قدرت میان شاهان صفوی، افشاری و زند.

ماجرای مربوط به زمانی است که سلسله صفویه نفس‌های آخرش را می‌کشید و افغان‌ها از نابسامانی اوضاع استفاده و به ایران حمله کردند. شاه تهماسب دوم هم که مدتی در تهران اقامت داشت، با نزدیک شدن سپاه اشرف افغان شهر را رها و به مازندران فرار کرد و مردم تهران را بدون فرمانده و تنها گذاشت. با این حال، تهرانی‌ها عقب ننشستند و با شجاعت و به مقابله با مهاجمان پرداختند، بسیاری از آنها را کشتند یا زخمی کردند، اما این مقاومت، هر چند مستودنی، در برابر سپاه افغان‌ها نتیجه‌ای جز شکست نداشت.

افغان‌ها پس از تصرف شهر، از ترس مواجهه با شورش و حمله دوباره مردم، در عمارت حکومتی ارگ پناه گرفتند. برای حفاظت بیشتر روی خندق شمالی ارگ پلی ساختند و جلوی آن دروازه‌ای برپا کردند. این دروازه ابتدا «دروازه ارگ» نام داشت، اما بعدها به دلیل نزدیکی به مقر حکومت به «دروازه دولت» مشهور شد. در هر صورت در زمان حمله، دروازه ارگ برای مهاجمان حکم سنگری مستحکم را داشت و مسیر برای فرار احتمالی در صورت حمله ناگهانی مردم بود.

سروشت تهران اما با پایان صفویه تغییر کرد. نادر شاه افشار پس از انقراض صفویه، تهران را به پسرش رضاقلی میرزا سپرد. اما این تهران بار دیگر در دوران زندیه مهم شد. کریم‌خان زند که با غاصب‌مخدان قاجار درگیر بود، تهران را به دلیل نزدیکی‌اش به طبرستان، مقر اصلی رقیبش، برای اقامت انتخاب کرد. او هم اقداماتی برای آبادانی تهران انجام داد و تلاش کرد شهر را به مرکزیت خود تبدیل کند. با این حال کریم‌خان پس از مرگ محمدحسن‌خان قاجار، دشمن قدرتمندش و راحت شدن خیالش از مرزهای شمالی، تهران را ترک کرد و به شیراز برگشت. امروز اگر لحظه‌ای در شلوغی ایستگاه متروی دروازه دولت توقف کنیم و خوب گوش بدهیم شاید صدای گام‌های مهاجمان افغان، هیاهوی مقاومت مردم تهران و تدابیر شاهانه که روزی این شهر را میدان سیاست و جنگ خود کرده بودند به گوشمان برسد. تهران همیشه انگار تاریخ را در کوچه‌ها و خیابان‌هایش پنهان دارد؛ اگر گوش شنوایی باشید...

با اسکن این کیوآر کد پادکست مربوط به یادداشت را بشنوید.

«نشان» قاجار در شرق تهران

عمارت باشکوه ارباب هرمز در بوستان پلیس، این روزها میزبان نمایشگاهی جذاب و دیدنی از گرافیک مطبوعات دوره قاجار است

بین همه نمایشگاه‌های هنری که در تهران در حال برگزاری است، نمایشگاه «نشان» شاید جذابیت بیشتری به‌ویژه برای اهالی مطبوعات و گرافیک‌ها داشته باشد. این نمایشگاه به بررسی پژوهشی و تاریخی نشانه‌های مطبوعات دوره قاجار می‌پردازد؛ به این معنی که می‌توانید در این نمایشگاه لوگوها و نقش‌ونگارهایی را که در زمان قاجار برای روزنامه‌ها و نشریات طراحی می‌شد ببینید. انطور که تاریخ می‌گوید، از انتشار نخستین شماره «کاغذ اخبار» ۱۸۷ سال می‌گذرد. با همه فراوانی و زیبایی که در مطبوعات قاجار می‌بینیم، متأسفانه به‌جز معدودی، نامی از طراحان، تصویرگران، خوشنویسان و خطاطان، ناظران چاپ یا کسانی که مدیریت اجرایی در به سرانجام رساندن نشریه‌ها را برعهده داشته‌اند، نمی‌بینیم.

فاطمه عباسی

از خوشنویسان دوره قاجار که در حوزه مطبوعات آثاری به‌جای گذاشته‌اند بدون شک میرزا رضا کلهر، میرزا زین‌العابدین، ملک‌الخطاطین و احتمالاً عماد‌الکتاب و دیگران نقش عمده داشته‌اند. پدیدآورندگان این آثار جز چندتن که نام برده شد، یکسر ناشناس بودند و این نمایشگاه به پاس بزرگداشت یاد و کارهای ارزشمنند آنان برپا شده است. این نمایشگاه با بهره‌گیری از پژوهش‌های گسترده در زمینه «لوگوهای مطبوعات دوره قاجار» که در کتابی به همین نام نوشته محسن احتشامی آمده، قرار است گوشه‌ای از تلاش‌های طراحان گرافیک گمنام این سرزمین در عصر قاجار را نمایش دهد. به این صورت هم ارزش کارهای گذشتگان بهتر شناخته خواهد شد و هم ایده‌هایی از دل این مذاقه تاریخی برای نشریات امروزی به‌دست خواهد آمد.

مکت

عمارت ارباب هرمز؛ تنها موزه گرافیک آسیا

داشت. زمین‌های این منطقه ابتدا در تصرف عین‌الدوله صدراعظم دربار قاجار بود و نخستین مالک این اراضی و عمارت، مرحوم حاج محمدخان ابری (بسطامی) معروف به حاج‌الدوله بود. بعدها این عمارت توسط هرمز آرش از وراثت حاج‌الدوله خریداری شد و او تغییراتی را در بنا اعمال کرد. پس از مرگ ارباب هرمز در دهه ۵۰ و مهاجرت خانواده او به خارج از کشور، این عمارت مدت‌ها به صورت متروکه بود تا اینکه با پیگیری دوستداران میراث فرهنگی از سال ۱۳۸۵، مرمت و احیای این بنا در دستور کار سازمان زیباسازی شهر تهران قرار گرفت و در اوایل بهار ۱۳۹۲ مرمت این بنا به پایان رسید. در همان سال با همکاری انجمن صنفی طراحان گرافیک آسیا، موزه گرافیک در این عمارت

نمایشگاه «نشان» نه تنها خود نشانی از تاریخ دارد، بلکه در یک مکان تاریخی زیبا نیز برگزار شده است. موزه گرافیک ایران یا همان عمارت ارباب هرمز که در اواخر دوره قاجار ساخته شده، برخلاف اکثر بناهای تاریخی بازمانده از حکومت دوره قاجار در پایتخت که در مناطق مرکزی و شمال تهران واقع شده‌اند، یکی از معدود بناهای تاریخی شرق تهران است که در منطقه تهرانپارس قرار دارد. بنا بر شواهد و مستندات تاریخی، عمارت مجیدآباد یا ارباب هرمز، در قریه‌ای به نام مجیدآباد قرار

عکس‌ها: همشهری / احمد عباسی نژاد

عکس خانه

دوچرخه‌سواری تاریخی

این روزها اگر مسافر صبحگاهی کوچکیس کوچکیس تهران باشی، دانش آموزان قدونیم‌قدی را می‌بینی که مسیر خانه تا مدرسه را با دوچرخه، این وسیله نقلیه دوستدار طبیعت و محیط زیست، طی می‌کنند. این حرکت، البته هم ششادی صبحگاهی را برای نوجوانان فراهم می‌کند و هم از ترافیک کلاتشهر تهران، باری هر چند آنسک می‌کاهد. البته همین چند روز پیش، دانش آموزی را دیدم که حین دوچرخه‌سواری، با یک دست، کتاب تاریخش را هم توفقی می‌کرد و با دست دیگرش، شیشه شیری را سر می‌کشید و البته گاهی هم دستاش روی دسته‌های دوچرخه قرار می‌گرفت. باید امیدوار بود اولویت بچه‌ها در این حرکت خودجوش، حتما رعایت نکات ایمنی دوچرخه‌سواری و در صورت امکان، عبور از خطوط ویژه دوچرخه‌سواران باشد تا در مدرسه، آن روز را غیبت نخوردند.

خوش خیر

عشق مادر خیاط به کودکان غزه و لبنان

تعداد لباس‌ها زیاد نبود، اما تمام توانش را برای این کار گذاشت تا بتواند قدمی برای حمایت از کودکان لبنان و غزه بردارد. خوندش مادر بود و دلش طاقتم نمی‌آورد که کودکان فلسطینی در سرمای زمستان به‌خود بلوزند و او قدم از قدم بردارد؛ بنابراین دست به کار شد و با خرید چند متر پارچه و برچسب، دین خودش را ادا کرد. از مادر بجنوردی حرف می‌زنیم که هنرش خیاطی است و این روزها برای آنکه بتواند برای ایران همدل قدمی بردارد، تعدادی لباس گرم دوخت و آنها را به برچسب‌های طرح کودکان مقاومت مزین کرد تا پیام‌هایی مادی و معنوی، لباس‌های دست‌دوزش را برای کودکان جبهه مقاومت بفرستد. او می‌گوید: «تصمیم گرفتم به‌عنوان یک مادر برای فرزندان لبنان و غزه تعدادی لباس زمستانه بدوزم تا شاید در این سرمای بی‌مهر و جنگ و بی‌پناهی گرمایش وجود نازنین‌شان باشد.» بله هر ایرانی با هر توان مادی می‌تواند به سادگی به جمع خانواده بزرگ ایران همدل ببیند و در این خیر عظیم سهیم شود

خودکفایی دانش آموزان مدرسه باهنر

۷سال پیش بود که بخشنامه‌ای برای طرح خودکفایی دانش آموزان شبانه‌روزی به‌دست مدیر مدرسه شبانه‌روزی نمونه دولتی باهنر در شهرستان بیجار، استان کردستان رسید، اما این یک بخشنامه معمولی نبود، چون آمده بود تا با آموزش حرفه و شغلی به دانش آموزان و اشتغال‌زایی برای خانواده‌ها، درآمذزایی و خودکفایی برای دانش آموزان مدارس شبانه‌روزی در کنار تکمیل اوقات فراغت آنها به بهترین نحو، همچنین استفاده مناسب از زمین‌های بایر اطراف مدارس شبانه‌روزی و کار آفرینی برای دانش آموزان ایجاد کند. به دنبال همین هدف، اهالی مدرسه باهنر بسیج شدند تا این بخشنامه به بار بنشیند. مدیر مدرسه از روز اول پای کار آمد و با توجه به شرایط و موقعیت مکانی شهرستان همان ابتدا کشت زعفران را در محوطه مدرسه شروع کردند. با توجه به شرایط مساعد کشت زعفران در استان کردستان و شهرستان بیجار و مشابهت آب و هوایی این استان با شمال شرق ایران و خراسان، این طرح با کمک دانش آموزان به خوبی جواب داد و در چند سال گذشته برداشت خوبی از مزرعه شد. به گفته مدیر این مدرسه، «دانش آموزان و این مدرسه پرپرکت به خودکفایی و درآمدزایی خوبی رسیده‌اند. سال اول با مساحت ۳۰ متر مربع شروع و به اجرای این کشت کردیم و اکنون به ۴۵۰ متر مربع رسیده است و در فکر توسعه این مزارع هستیم.»

این محله...

مسگر آباد؛ بام شرقی تهران

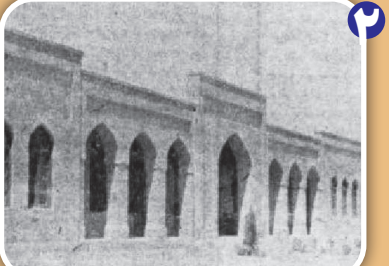
مرفته. همانطور که ریش‌سفیدان محله نقل می‌کنند اصالت اهالی مسگرآباد به کرمانشاه می‌رسد و در زمان سلسله زندیه به دلیل حمایت ایل کلهر از این طایفه، آغامحمدخان قاجار دستور تبعید این طایفه را داد و بخشی دیگر هم در اینجا، یعنی در خراسان شمالی ساکن شدند. شغل بیشتر اهالی مسگرآباد دامداری، کشاورزی و کار در معدن بود، اما به مرور زمان و گسترش شهرنشینی و ارتباط با مناطق دیگر، اهالی این محله شغل اصلی خود را رها کردند و به شغل‌های جانبی دیگر روی آوردند.

سیدمروش طباطبایی پور

برخی اینجا را ریه‌های شرق تهران می‌دانند؛ اینجا مسگر آباد است؛ جایی در منطقه ۱۵ تهران، در همسایگی شهرک مسعودیه و در محله افسریه؛ قدمت سکونت در این روستای حاشیه شهر که حالا سال‌هاست به شکل یک منطقه‌ای مستقل به شرق تهران ملحق شده به بیش از ۲۰۰ سال می‌رسد، اما در گذشته‌های دور و در دوره ناصرالدین‌شاه، اینجا روستایی سرسبز با درخت‌های انار و قناتی برآب در میان کوه‌ها بوده که شاه قاجار، برای شکار به آنجا آمده و از ارتفاعات آن، بالا و پایین

نمای عمومی از محله مسگر آباد

ساختمان غساختخانه گورستان مسگر آباد

گورستان مسگر آباد شرق تهران در دهه ۳۰ شمسی